

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף יט

רבה בר בר חנה אירכס ליה גיטא: נאבד לו גט בבית המדרש, ומצאו אותו. אמר להם רבה בר בר חנה - אם אתם רוצים סימן, יש לי בו סימן (ואמר להם הסימן), ואם אתם רוצים טביעות עין, יש לי בו טביעות עין (כי הסתכלתי בו הרבה עד שאני מכיר אותו בלי סימן). החזירו לו את הגט. אמר רב בר בר חנה - אינני יודע אם החזירו לי בגלל הסימן שלא היה מובהק וממילא הם סוברים שסימנים דאורייתא, או שהם החזירו לי בגלל הטביעות עין.

ודוקא צורבא מרבנן: הגמרא מסייגת, דוקא לתלמיד חכם מחזירים על פי טביעות עין, כי הוא לא משקר, ואם לא היתה לו טביעות עין הוא לא היה משקר שיש לו.

*

גופא... בזמן שהבעל מודה שכבר גירש את אשתו בגט הזה.

בזמן שאין הבעל מודה שגירשה, לא יחזיר לו לבעל ולא לאשה.

קושיא: **בזמן שהבעל מודה מיהא יחזיר לאשה, וליחוש שמא וכו':** מדוע כשהבעל מודה יחזיר לאשה, והרי יש לחשוש שמא הוא כתב את הגט בניסן והיה בדעתו לתת לה אותו אז, אבל בסופו של דבר הוא נתן לה אותו רק בתשרי שלאחריו, ובינתיים (= בין ניסן לתשרי) הוא מכר את הפירות של הנכסי מלוג שלה (ומותר לו למכור, שהרי כל עוד שלא גירשה הוא אוכל את הפירות של הנכסי מלוג וא"כ מותר לו גם למכור אותם), ואם נחזיר את הגט לאשה היא תלך ותוציא את הגט שכתוב בו שבעלה גירש אותה כבר בניסן, והיא תבוא לקחת את הפירות שלא כדין מהלקוחות שקנו אותם מבעלה בין ניסן לתשרי. (= ובאמת אסור לה לטרוף מהלקוחות, שהרי הם קנו אותם מבעלה בזמן שהם היו שייכים לו).

הניחא למ"ד: אמנם לסובר שמשעה שבעלה החליט בדעתו לגרשה אינו אוכל פירות אין זו קושיא, לפי שבאמת כבר משעת כתיבת הגט (= בניסן) היה אסור לו למכור את הפירות כיון שכבר אז היה בדעתו לגרשה, וא"כ היא יכולה לטרוף את

הפירות מהלקוחות שקנו ממנו בין ניסן לתשרי. אבל לסובר שיש לבעל זכות בפירות עד שעת נתינת הגט (= בתשרי), קשה מדוע כשהבעל מודה יחזיר לאשה.

תירוץ: כי אתיא למטרף אמרינן לה אייתי ראיא אימת מטא גיטא לידך: באמת מחמת החשש הנ"ל לכן כשהיא באה לטרף מהלקוחות אנו אומרים לה שתביא ראייה מתי היא קיבלה את הגט מיד בעלה.

קושיא: ומאי שנא משטרי חוב וכו': מדוע גט אשה שונה משטר חוב, שהרי למדנו במשנה לעיל - המוצא שטרי חוב שיש בהם אחריות נכסים, לא יחזיר, והעמדנו שם בגמ' שמדובר שהלווה מודה, והטעם שלא יחזיר (למרות שהלווה מודה) הוא לפי שיש לחשוש שמא הוא כתב את השטר בניסן אבל הוא לווה רק בתשרי, והמלווה יבוא לטרף שלא כדין מהלקוחות שקנו מהלווה בין ניסן לתשרי. ע"כ הסוגיא שם. ומדוע יש לחשוש לזה? והרי אפשר להחזיר את השטר למלווה, וכשהוא יבוא לטרף מהלקוחות שקנו מהלווה נאמר לו שיביא ראייה מתי הוא קיבל את השטר מהלווה (כמו שאמרנו לגבי גט).

תירוץ: אמרי: יש הבדל בין גט לשטר חוב, לגבי גט - הקונה יעלה בדעתו לבקש מהאשה שתביא ראייה מתי היא קיבלה מבעלה את הגט, לפי שהוא חושב לעצמו שהסיבה שבי"ד החזירו לה את הגט היא כדי שהיא לא תישאר עגונה, אבל אין זה בגלל שהם יודעים מתי בדיוק היא קיבלה את הגט, ולכן כשהיא באה לטרף ממנו הוא דורש ממנה שתביא ראייה מתי היא קיבלה מבעלה את הגט. אבל לגבי שטר חוב - הקונה לא מעלה בדעתו לבקש מהמלווה שיביא ראייה מתי הוא קיבל את השטר מהלווה, לפי שהוא חושב לעצמו שהסיבה שבי"ד החזירו לו את השטר היא רק כדי שהוא יוכל לטרף מהלקוחות (והסיבה היא לא משום שהוא יוכל לגבות את חובו מהלווה, לפי שבי"ד יכולים להורות ללווה שיכתוב לו שטר חדש), וא"כ כנראה שחכמים ביררו שהשטר חוב הגיע ליד המלווה לפני שקניתי את הקרקע מהלווה. ולכן לא מחזירים את השטר חוב למלווה.

*

למדנו במשנתנו - מצא [שטר של] שחרורי עבדים, הרי זה לא יחזיר:

ת"ר: מצא שטר שחרור של עבד כנעני בשוק, אם האדון מודה ששחררו, יחזיר את השטר לעבד, ואם האדון לא מודה, לא יחזיר לאדון ולא לעבד.

קושיא: בזמן שהרב מודה מיהא יחזיר לעבד ואמאי וכו': מדוע אם האדון מודה ששחררו יחזיר את השטר לעבד, והרי יש לחשוש שמא האדון כתב לו את השטר בניסן והיה בדעתו לתת לו אותו אז, אבל בסופו של דבר הוא נתן לו אותו רק בתשרי שלאחריו, ובינתיים (= בין ניסן לתשרי) הלך העבד וקנה נכסים, והלך האדון ומכר אותם למישהו אחר, ואם נחזיר את השטר-שחרור לעבד הוא יוציא את השטר שכתוב בו שהשתחרר כבר מניסן, והוא יטרוף מהלקוחות שלא כדין את הנכסים שהם קנו מהאדון בין ניסן לתשרי. (= ובאמת אסור לו לטרוף מהלקוחות, שהרי הם קנו אותם מהאדון בזמן שהם היו שייכים לאדון).

הניחא למ"ד: אמנם לסובר שזכות (= טובה היא עבורו) היא לעבד כנעני שיוצא לחירות לפי שע"י כך הוא מתירו לבוא בקהל, וכן אם נסבור כאב"י הסובר שמשעה שנכתב ונחתם השטר-שחרור אז העבד יוצא לחירות, אין זו קושיא, לפי שבשעה שהשטר-שחרור מגיע ליד העבד (= בתשרי) הוא נעשה משוחרר למפרע משעת החתימה (= מניסן), לפי שזכין לאדם שלא בפניו והוא השתחרר כבר משעת חתימת השטר, ולכן הוא באמת יכול לטרוף מהלקוחות.

אלא למ"ד חוב הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות: אבל לסובר שחוב (= הפסד) הוא לעבד שיוצא לחירות, לפי שאם הוא עבדו של כהן הוא נאסר לאכול בתרומה, ואם הוא עבדו של ישראל הוא נאסר בשפחה כנענית שהיא מצויה לו ומתנהגת עמו בפריצות, קשה מדוע מחזירים לו את השטר, והרי הוא יוצא לחירות רק משעה שהאדון נותן לו את הגט, משום שלא חבין לאדם שלא בפניו ולכן הוא לא יוצא לשחרור משעת חתימת הגט, וא"כ יש לחשוש את החשש שהוא יטרוף שלא כדין.

תירוץ: דכי אתי למטרף אמרינן ליה וכו': באמת מחמת החשש הנ"ל לכן כשהוא באה לטרוף מהלקוחות אנו אומרים לו שיביא ראיה מתי הוא קיבל לידינו את השטר-שחרור.

*

למדנו במשנתנו - מצא שטר דייתיקי או שטר מתנה לא יחזיר אותו.

ת"ר איזו היא דייתיקי?: 'דייתיקי' זהו שטר צוואה של אדם הנוטה למות. הדין הוא ש'דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי', וזהו הלשון 'דייתיקי' נוטריקון 'דא תהא

למיקם ולהיות' - שטר זה יהא להתקיים ולהיות ככל הכתוב בו, וכתוב בו שאם הוא ימות נכסיו ינתנו לפלוני. אבל 'שטר מתנה' זהו שטר של אדם בריא וכתוב בו שהוא נותן את הקרקע מהיום ולאחר מיתה. דהיינו גוף הקרקע ניתנת היום אבל הפירות ינתנו לו רק לאחר מיתה. ממילא נותן המתנה כבר לא יכול למכור את הקרקע או להוריש אותה.

קושיא: אלמא: משמע שדוקא אם כתוב בשטר מתנה מהיום ולאחר מיתה קונה המקבל, אבל אם היה כתוב שהוא נותן לו גם את הפירות מהיום לא היה קונה המקבל? והרי כל שכן הוא! **אב"י מתרץ:** כוונת הברייאא לבאר אופן של מתנת בריא שהיא דומה למתנת שכיב מרע, כלומר שהוא מקבל את הפירות רק לאחר מיתה.

הגמרא חוזרת לדברי המשנה (וכפי שהקשתה בתחילת הסוגיא לעיל דף יח' ע"א).

טעמא דלא אמר תנו: מדברי המשנה משמע שכל הסיבה שלא מחזירים את השטר דייתיקי למי שהוא נכתב עבורו, בגלל שאנו חוששים שמא הכותב נמלך שלא ליתן אותו. אבל אם הכותב אומר 'תנו לו את השטר' נותנים לו אותו. וקשה מהברייאא האומרת שהמוצא דייתיקי 'אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה' דהיינו אפילו שהכותב אומר 'תנו לו את השטר' לא נותנים לו.

תירוץ: אמר רבי אבא בר ממל: המשנה דברה בדייתיקי הכתובה כהלכתה והיא מתנת שכיב מרע, במתנת שכיב מרע כותבים 'כשהוא חולה ומוטל במיטה'. ואילו והברייאא דברה על דייתיקי שנכתבה ללא הנוסח של שכיב מרע וממילא היא נחשבת למתנת בריא.

מתניתין דקתני: ולכן במשנה שמדובר מתנת שכיב מרע מחזירים את השטר למי שהוא נכתב עבורו אם הכותב אומר שיתנו לו. משום שאין כאן כל חשש.

דאמרינן מאי איכא למימר: דהיינו החשש הוא שמא בתחילה הוא כתב שטר דייתיקי לראשון שהוא נותן לו את נכסיו, ולאחר מכן התחרט ולא נתן לו את השטר, וכתב שטר דייתיקי לאדם אחר שהוא נותן לו את נכסיו. ועכשיו הוא חוזר בו ורוצה לתת את נכסיו לאדם הראשון. ולכן כשנאבד השטר הראשון ומצאו אותו הוא אומר שיחזירו את השטר הזה לאיש הראשון, כדי שכשיוצאו הראשון והשני את שטרותיהם, יקבל הראשון את הנכסים בגלל שהתאריך של השטר שלו מוקדם מהתאריך של השני. וזה שלא כדין לכאורה בגלל שהשני כבר זכה בנכסים.

אמנם כאן אין חשש כזה. בגלל שמה נפשך. אם הוא כתב את השטר לשני בתורת מתנת בריא, אם כן השני יקבל את הנכסים ולא הראשון. משום שלראשון הוא נתן מתנת שכיב מרע, והדין הוא ששכיב מרע יכול לחזור בו לפני מותו, ואם כן מכיון שלשני הוא כתב שטר מתנת בריא מתברר שהוא חזר בו מהשטר שכתב לראשון.

ואם הוא כתב לשני גם כן שטר של שכיב מרע, ואם כן הראשון יקבל את הנכסים בגלל שהתאריך שלו קודם, איו בזה בעיה. משום שהרי שכיב מרע יכול לחזור בו, ואם כן עכשיו הוא באמת חוזר בו ומצוה לתת את הנכסים לראשון ולא לשני. [ולכן השטר שנמסר השני זוכה בנכסים (= דבריייתא זכי), כלומר השטר שנכתב ראשון (ריטב"א)].

כי קתני בבריייתא: אבל בבריייתא מדובר בשטר של מתנת בריא ולכן לא מחזירים את השטר. כי כאן אנו באמת חוששים שמא בתחילה הוא כתב את השטר לראשון, ולאחר מכן התחרט ולא נתן לו את השטר, וכתב שטר לשני, ועכשיו הוא חוזר בו ורוצה לתת את נכסיו לאדם הראשון. אבל הוא כבר לא יכול לחזור בו, ולכן כשנאבד השטר הראשון הוא אומר שיחזירו את השטר לאדם ראשון, כדי שכשיוצאו הראשון והשני את שטרותיהם, יקבל הראשון את הנכסים בגלל שהתאריך של השטר שלו מוקדם מהשני, וזה שלא כדין בגלל שהשני כבר זכה בנכסים.

אלא אמרין ליה אנן: ולכן אנו אומרים לו אנחנו לא נחזיר לו את השטר, בגלל החשש הנ"ל, ואם אתה טוען שלא כתבת שטר נוסף לאדם אחר, תכתוב עכשיו שטר לאיש הזה. ואז אם יתברר שנתת את הנכסים רק לו מצוין, אבל אם יתברר באמת שכתבת שטר לאיש אחר לפני, הלה יוציא את השטר המוקדם שלו ויקבל את הנכסים.

מתקיף לה רב זביד: הרי גם במשנה ובם בבריייתא כתוב 'דייתקאות' ואין רבי אבא בר ממל אומר שבבריייתא מדובר במתנת בריא ולא במתנת שכיב מרע?

אלא אמר רב זביד: גם בבריייתא מדובר במתנת שכיב מרע, אבל במשנה מדובר שהשכיב מרע עצמו אומר תנו ואילו בבריייתא דובר שהוא כבר נפטר והבן שלו אומר תנו.

מתניתין דקא אמר תנו: המשנה שאומרת שאם אמר תנו מחזירים את השטר, מדברת בכותב עצמו. וממילא אין כל חשש כנ"ל. והגמרא מפרטת שוב את הדברים. אם הוא כתב לשני שטר שכיב מרע, הרי הוא יכול לחזור בו ולהחליט שהוא רוצה לתת את נכסיו לראשון ולכן הראשון יקבל אותם, ו'אי נמי' וגם אם הוא כתב לשני שטר מתנת בריא אין כאן חשש כי כשיוציאו שניהם את שטרותיהם יקבל השני את הנכסים משום שהתברר שהשכיב מרע חזר בו ונותן אותם לשני.

כי קא תני בכרייתא: אבל בכרייתא שלא יחזיר מודב שהאב מת והבן אומר שיש להחזיר את השטר שכתב אביו לאיש הזה שהשטר נאבד לו. וכאן אנו חוששים שמא האב באמת כתב את השטר הזה אבל התחרט ולא מסר אותו לאיש והאב נפטר. ולאחר מותו זכה הבן בנכסים וכתב את הנכסים לאיש אחר ונתן לו מאת השטר. ולאחר מכן הבן מתחרט אבל הוא כבר ל איכול לחזור בו, ולכן כשנמצא השטר הראשון הוא אומר תחזירו אותו לראשון כי אבא נתן לו את השטר, ואז הראשון יקבל את הנכסים משום שמתברר שהוא רביל אותם והבן כל לא ירש אותם וממילא השטר שכתב לשני אינו שוה כלום. ולאחר מכן ילך הבן ויתחלק בנכסים עם הראשון.

ולכן אנו אומרים לו אנחנו לא נחזיר את השטר לראשון בגל החשש הנ"ל, אלא אם אמת כדבריך שאבא נתן לו את השטר אם כן תכתוב לו אתה עכשיו שטר חדש שאז ממה נפשך אם האבא מסר לו את השטר הראשון בכל מקרה הוא יזכה בנכסים, ואם האבא לא מסר לו את השטר ואתה כתבת שאטר לאיש אחר הרי השני יזכה בנכסים כי הוא קודם לשטר שאתה כותב עכשיו.